

ВИЗИЈА КОСМОСА У ПОЕЗИЈИ СРПСКИХ РОМАНТИЧАРА

ТОМИСЛАВ ПЕТРОВИЋ

Јагодина

Резиме: Размотрене су визије космоса у поезији српских романтичара Симе Милутиновића Сарајлије, Његоша, Васе Живковића, Бранка Радичевића, Ђуре Јакшића, Јована Јовановића Змаја, Лазе Костића и Јована Грчића Миленка.

По дефиницији романтичари су окренути небу, космосу сновима, природи.

У уводном делу ћемо се укратко задржати на најславнијим именима европског романтизма.

Новалис, на пример, љубав схвата као космичку и психичку елементарну силу и жуди за драгом верујући да ће се после њене смрти слити у бесконачном. Име Софије постало је за Новалиса знамење Софије, као божанске мудрости, живот и смрт јављају се као јединство. У трећој химни ноћи снагом свога духа видео је драгу кроз облак. Конкретна вољена Софија постаје небеска идеална драга.

Песме **Бајрона** дате су најчешће у контрастима: тама – светлост, затим вечно небо – вечна ведрина и лепота. Његова драга је лепа као ноћ, у лику и оку јој је лепота мрака али светло раја.

Поред Новалиса и Бајрона на наше песнике су утицали Петефи и Хајне.

После овог катког увода прелазимо на наше романтичаре и то на њихову љубавну поезију са мотивима идеалне драге

Сима Милутиновић Сарајлија у осамнаестој години се заљубио у лепу Туркињу Фатиму али љубавна срећа није дуго трајала, вихор устанка 1813. однео је песникову драгу у вечност. Песнику хришћански васпитаном не остаје ништа већ нада и утеха да ће њихове душе живети у вечној милини. Његова душа облеће сунце, месец звезде. Тамо у бескрајним небеским просторствима његова душа грли се с Даницом и одлази богу. Идеална љубав могућа је само у вечности. У једној песми песник у пролетњу плаву зору угледа изненада белу из планине вилу с којом ће се сјединити у вечности.

П. П. Његошу је извеснија визија смрти, феномен смртности људске, него слављење божанске величанствености. Не нашавши среће у животу он се отискује у имагинативни свет лепоте и тражи мир у космичкој визији љубави, узносећи се духом у небо, у висине, у вечно блаженство. У једној песми вила одводи песника у виши духовни свет где на престолу седи жена као божанство. Његошева вила у извесном смислу подсећа на Дантеову Беатричу. Снаха Милоњића бана лепша је од беле виле у сну Вука Мандушића, чело јој је лепше од месеца. Преко митских исламских лепотица песник долази у додир с божанским, што одводи у бесконачност. Као што смо видели романтични Његош лети у космос и тамо доживљује визију сусрета са идеалном драгом. Песма *Ноћ скупља вијека* израз је поетске реализације у раскошној слици љубавног сусрета у ноћи под звездама. Песник је своју лепотицу изједначио са античком богињом Дијаном. У амбијенту и атмосфери ноћне таме и песме славуја под месечином буде се у песнику емотивне снаге и приближава бесконачном Све би, сав би живот романтичар – сањалица дао за једну љубавну ноћ.

Владика је најмање владика у овој вечној ноћи скупљој од свих векова.

Васа Живковић, песник раног романтизма већ у првим песмама љубавној чежњи даје космичку димензију, обраћа се зори и разговара с месецом. Ипак, код Живковића љубавна емоција не прелази у лирску метафизику, у доживљај вечне трансценденције

Бранка Радичевића драга води у царство апсолутне лепоте, у небеске висине. Усамљеном песнику драга се појављује међу анђелима. У једном сну Бранко ће се из лепоте зоре и сутона крај извора винути у облаке до сунца и небеских врата, Цела је песма *Туга и опомена* уствари љубавни сан у коме се Бранко виноу међу звезде и облаке.

Бранко је и Вукову кћи Мину узносио до звезда.

У истоименој поеми налазимо јесењи пејзаж без цвећа и птица, обавијен маглом и тужну судбину палог листа на земљу с којим се поиграва ветар.

Ње више нема – то је био звук

Већ у најранијим песмама **Ђура Јакшић** пева о Аморовим ранама, о растанку са драгом која га небу зове. Песник се нада да ће наћи одбеглу драгу "тамо гори ди је небо, звезде, двор, анђела двори". Анђели плачу пред лепотом песникове драге. Његова драга је на небеском царству, на престолу, окружена звездама, са божанским осмехом, сенка само али опет мила.

Сунце је код Јакшића идеална драга и он верује да ће се у вечности појавити његова вољена. И небо је метафора његове драге. И он, као Његош, вапије да за трен векове преживи.

Када је упознао Тину, своју вољену жену, он је, као и раније идеалну драгу, пореди са звездама и анђелима и његова душа поново хрли небу, ишао би звезде љубити.

Већ у првој песми **Јована Јовановића Змаја** налазимо чежњу за космосом, жељу да се стопи са свемиром. Његова се душа диже изнад звезда.

Он је несрећан што не може да обухвати бесконачност. Њему љубав долази с неба, у очима драге види небо и рај. Овде је приметна склоност ка новалисовском типу лирског схватања универзума. Његова је драга саткана сва од светлости. Песникова мисао лети небу, рају, богу, светлости, међу звезде. Природа као јединствена целина јавља се и у Змајевој лирици с којом се он често идентификује, његови се љубавни уздисаји мешају с мирисом цвећа, а зора је осмех божје лепоте, небо би задрхтало када би чуло глас среће.

Појмови бог, рај, анђели мешају се са појмовима, небо, звезде, сунце. Хришћанско и научно.

У лирској метафизици он воли своју сада мртву драгу - звезду која сија с неба, и верује у вечну љубав.

Занимљиво је да природа не саучествује са песником у његовом болу, она је равнодушна.

Музика је прапочетак света, прасуштина, она има неслућене семантичке моћи и зато јој романтичари радо прибегавају: *Музика је чиста суза... / Чујеш вечност како бруји.*

Песме су мост између овог реалног и трансцендентног света.

Идеална драга **Лазе Костића** је божанско биће. Његова драга је међу звездама. Она песника води у просторе васионе и чује њено брујање, осећа хармонију сфера. Он вољеној нуди све дарове, све обиље васионе. Његов анђелић је његова митска Ева. Костић прелази пут од чисте поезије до теологије.

Песник види анђела у роси, инкарнацију његове драге. У једној песми васиона је сва хладна и ледена, не одговара песнику. Он у песми *Santa Maria dela Salute* прижељкује смрт своје драге односно вечни живот, вечност.

Песник поставља своју драгу на космичку позорницу. Усамљени песник мирно вене од јесени до јесени у селени. Он свему даје космичке димензије. И васиона се избезумила од чежње песникове, највеће људске снаге. Он снагом своје воље покреће читаву васиону. Свемир се претвара у лепоту лепоте, пркос пркоса, занос заноса.

И младог **Јована Грчића Миленка** су раниле Аморове стреле. И он има своју вилу. Његова драга је час круна, час небо. Постоји само свет раја а његовог анђелка чува сам бог. Песник сања звезде: Вило моја – звездо за облаком!

На крају остаје нам да сумирамо резултате истраживања и дамо неке опште закључке: романтичари су осећали ограниченост и пролазност људског живота, женске лепоте и љубави. Не могавши да се помире са реалношћу око себе они су чезнули за другим светом, за даљинама, за космосом и тамо пројектовали своје снове и жеље.

Као хришћани по духу често су тражили и налазили прибежиште у хришћанској визији света и узносили се у својој спиритуалности до божанства, вечности, бескраја.

VISIONS OF COSMOS IN POETRY OF SERBIAN ROMANTICISTS

Visions of Cosmos in the poetry of serbian romanticists Sima Milutinović Sarajlija, Njegoš, Vasa Živković, Branko Radičević, Djura Jakšić, Jovan Jovanović Zmaj, Laza Kostić and Jovan Grčić Milenko, have been considered.